

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

สถาบันการเงินมีบทบาทที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชน และเป็นแหล่งเงินทุนในประเทศที่สำคัญของนักลงทุน สถาบันการเงินที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งนับวันจะมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ซึ่งมีอัตราการขยายตัวสูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ (ดูตารางที่ 1.1) คือมีอัตราการขยายตัวของเงินฝาก ในปี 2530 เท่ากับ 15.5 และมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2531 2532 2533 คือเท่ากับ 19.5 25.7 และ 26.7 ตามลำดับ ส่วนในปี 2534 และ 2535 อัตราการขยายตัวลดลงเล็กน้อยคือ 21.4 และ 16.4 ในปี 2536 ประมวลว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 19.0 ส่วนเงินออมของธนาคารพาณิชย์ในปี 2530 มีอัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 18.9 และมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2531 2532 2533 เท่ากับ 22.4 27.8 34.6 ตามลำดับในปี 2534 สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งนี้เป็นผลจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองในประเทศ ทำให้อัตราการขยายตัวลดลงเหลือร้อยละ 21.0 ในปี 2535 ร้อยละ 19.9 แต่ในปี 2536 ประมวลว่าจะขยายตัวร้อยละ 20.0 เมื่อพิจารณากับการขยายตัวของผลิตภัณฑ์รวมภายในประเทศ (GDP) ในปี 2534 และ 2535 มีการขยายตัวร้อยละ 7.9 และ 7.2 ตามลำดับ และในปี 2536 คาดว่าจะขยายตัวประมาณ 7.5 ส่วนภาคเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น เช่น ภาคเกษตรในปี 2534 และ 2535 ขยายตัวร้อยละ 4.4 และ 3.0 ภาคเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวสูง คือ ภาคก่อสร้าง ในปี 2534 ขยายตัวร้อยละ 18.2 ในปี 2535 ขยายตัวลดลงเหลือร้อยละ 11 ในปี 2536 คาดว่าจะมีการขยายตัวลดลงเหลือเพียงร้อยละ 4.0 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าระบบธนาคารพาณิชย์มีการขยายตัวในด้านการให้บริการค่อนข้างสูง และนับวันจะมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษาว่าในอนาคตธนาคารพาณิชย์ไทยมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปในทิศทางใดบ้าง เพื่อวัดระดับอุปสงค์ของประชาชน

ตารางที่ 1.1 อัตราการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ และอัตราการขยายตัวของปริมาณเงินฝากและเงินออมของธนาคารพาณิชย์

ภาคเศรษฐกิจ	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536 ¹
GDP	9.5	13.2	12.0	10.0	7.9	7.2	7.5
ภาคเกษตร	-0.2	10.2	6.6	-1.8	4.4	3.0	2.8
นอกภาคเกษตร ²	11.8	13.9	13.1	12.3	8.4	7.8	8.2
ภาคอุตสาหกรรม	13.3	16.8	14.9	13.7	11.9	10.0	10.0
ภาคการก่อสร้าง	13.3	21.3	21.3	22.7	18.2	11.0	4.0
การบริการ	11.0	12.1	11.8	10.8	5.5	6.2	7.6
เงินฝากของธนาคารพาณิชย์	15.5	19.5	25.7	26.7	21.4	16.4	19.0
เงินออมของธนาคารพาณิชย์	18.9	22.4	27.8	34.6	21.0	19.9	20.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ: ¹ ค่าตัวเลขประมาณการ

² ภาคการผลิตอื่นที่มีใช้ เกษตรกรรม

เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างธนาคารพาณิชย์กับสถาบันการเงินอื่น ๆ สามารถกล่าวได้ว่าธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุด ตารางที่ 1.2 แสดงสัดส่วนของสินเชื่อกับสถาบันการเงินต่าง ๆ ให้แก่บุคคลและธุรกิจเอกชน สัดส่วนสินเชื่อกับธนาคารพาณิชย์มีมากกว่าร้อยละ 70 กล่าวคือในปี 2530 ธนาคารพาณิชย์ให้แก่องค์กรเอกชนจำนวน 614,754.6 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 79.54 และสัดส่วนดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 79.68 78.29 77.37 และ 75.98 ในปี 2531 2532 2533 และ 2534 ตามลำดับ ในส่วนของเงินฝากที่บุคคลและธุรกิจเอกชนฝากไว้กับสถาบันการเงินต่าง ๆ จะเห็นได้ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์มีเงินฝากของบุคคลและธุรกิจในปี 2530 เท่ากับ 720,654.7 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 80.93 ลดลงเหลือร้อยละ 79.68 78.62 และ 78.9 ในปี 2531 2532 และ 2533 ตามลำดับ สถาบันการเงินที่เอกชนฝากที่มีความสำคัญรองลงมาคือ บริษัทเงินทุนซึ่งสามารถจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ ในปี 2530 บริษัทเงินทุนมีประมาณเงินฝากเท่ากับ 85,006.0 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 9.55 สัดส่วนเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 10.93 12.54 13.08 และ 14.07 ในปี 2531 2532 2533 และ 2534 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์จะลดลงเรื่อย ๆ แต่ยังคงอยู่ในสัดส่วนที่สูงมาก (ดูตารางที่ 1.3)

การที่ธนาคารพาณิชย์มีบทบาทเป็นอย่างมากในระบบเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงและมีการดำเนินงานที่เป็นที่เชื่อถือของประชาชน หากธนาคารพาณิชย์แห่งใดประสบปัญหาในการดำเนินงานจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมได้ ดังนั้นภาครัฐบาล ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องเข้ามากำกับดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน ในปี 2532 ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ เงินฝากออมทรัพย์ และเงินกู้ยืมตามลำดับ เพื่อให้อัตราดอกเบี้ยลอยตัวอย่างสมบูรณ์ ให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของอุปสงค์ และอุปทานของเงินในตลาดภายใน และภายนอกประเทศ นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการผ่อนคลายข้อจำกัด มาตรการทางการเงินต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการกำหนดเงินสดสำรอง ซึ่งแต่เดิมธนาคารพาณิชย์ ต้องสำรองเงินสดสำรองตามสัดส่วน และเงื่อนไขที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7 ของเงินฝาก ปัจจุบันการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องจะอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถ ดำรงหลักทรัพย์

ตารางที่ 1.2 ปริมาณสินเชื่อ (ร้อยละ) ของสถาบันการเงินที่ให้กู้แก่บุคคลและธุรกิจเอกชน

(ล้านบาท)

สถาบันการเงิน	2530	2531	2532	2533	2534
ธนาคารพาณิชย์	614,754.6 (79.54)	795,980.1 (79.68)	1,045,198.0 (78.29)	1,408,799.3 (77.37)	1,696,863.0 (75.98)
ธนาคารออมสิน	1,601.9 (3.25)	2,053.0 (0.21)	2,916.5 (0.22)	6,263.1 (0.39)	6,976.6 (0.31)
ธกส.	25,104.9 (1.64)	26,399.6 (2.64)	29,827.02 (2.23)	39,291.2 (2.16)	48,654.0 (2.18)
อาคารสงเคราะห์	12,671.2 (1.64)	15,930.2 (1.59)	21,566.8 (1.62)	29,587.0 (1.62)	39,704.4 (1.78)
บริษัทเงินทุน ฯ	11,234.5 (1.45)	12,992.5 (1.30)	18,350.6 (1.37)	25,626.1 (1.40)	32,864.7 (1.47)
บริษัทเงินทุนฯ	107,483.0 (13.91)	145,657.9 (14.58)	217,090.3 (16.27)	311,258.7 (17.10)	408,248.3 (18.28)
รวม	772,853.1	999,013.3	1,334,949.2	1,820,825.4	2,233,311.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยของเงินฝากของสถาบันการเงิน

ตารางที่ 1.3 ปริมาณเงินฝาก(ร้อยละ) ของสถาบันการเงินจากบุคคลและธุรกิจ เอกชน
(ล้านบาท)

สถาบันการเงิน	2530	2531	2532	2533	2534
ธนาคารพาณิชย์	720,654.7 (80.93)	855,708.8 (79.98)	1,086,262.6 (78.62)	1,388,684.6 (78.90)	1,680,010.5 (78.45)
ธนาคารออมสิน	69,641.2 (7.82)	76,550.2 (7.16)	89,758.9 (6.50)	97,342.0 (5.33)	101,630.3 (4.75)
ธกส.	7,307.4 (0.82)	9,464.3 (0.88)	13,021.7 (0.94)	18,411.6 (1.05)	24,731.9 (1.15)
อาคารสงเคราะห์	7,833.9 (0.88)	11,184.0 (1.05)	19,345.3 (1.40)	25,425.5 (1.44)	33,784.1 (1.58)
บริษัทเงินทุน ฯ	-	-	-	-	-
บริษัทเงินทุนฯ	85,006.0 (9.55)	116,948.2 (10.93)	173,210.1 (12.54)	230,277.8 (13.08)	301,214.3 (14.07)
รวม	890,443.2	1,069,855.5	1,381,598.6	1,760,141.5	2,141,371.1

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประเภทอื่นได้ นอกเหนือจากหลักทรัพย์รัฐบาลซึ่งเป็นการเพิ่มความคล่องตัวของธนาคารพาณิชย์ เมื่ออัตราดอกเบี้ยลอยตัว การแข่งขันกันทางด้านราคามีมากขึ้น เดิมธนาคารพาณิชย์มีรายได้ส่วนใหญ่จากส่วนต่างของดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่าย รายได้ส่วนนี้จึงมีความสำคัญลดน้อยลง เนื่องจากธนาคารพาณิชย์สามารถหารายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการประเภทต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีนโยบายขยายขอบเขตการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน ให้สามารถประกอบธุรกิจได้กว้างขวางขึ้น เมื่อได้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และเพื่อให้ผู้ใช้บริการทางการเงิน สามารถใช้บริการทางการเงินในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์สามารถทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ของธนาคาร เช่น การทำธุรกิจติดต่อ แนะนำบริษัทประกันภัยให้ลูกค้า การให้บริการวิเคราะห์โครงการหรือ การลงทุน การทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการรวมหรือควบกิจการ ดูแล และเก็บรักษาหลักทรัพย์แทนลูกค้า ในปี 2535 ธนาคารพาณิชย์ได้อนุญาตให้ทำหน้าที่ด้านตราสารมากขึ้น เช่น การจัดการออกการจัดจำหน่ายการค้ำตราสารทางด้านหนี้สิน การเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ของกองทุนรวม การเป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์ และการเป็นตัวแทนเพื่อสนับสนุนการจำหน่าย หน่วยลงทุน การที่ธนาคารพาณิชย์มีการขยายบริการต่าง ๆ มากประเภทขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงการดำเนินงานของธนาคาร เนื่องจากธนาคารที่มีต้นทุนต่ำกว่าย่อมได้เปรียบธนาคารที่มีต้นทุนสูง ในการขยายการผลิตเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าต่อไป

ตาราง 1.4 แสดงถึงปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ไทย จะเห็นได้ว่าธนาคารขนาดใหญ่ 4 อันดับแรก ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารสีกกรไทย และธนาคารไทยพาณิชย์ มีสัดส่วนของเงินฝาก เป็นร้อยละ 65.85 และ 64.79 ของปริมาณเงินฝากทั้งหมด ในปี 2534 และ 2536 ตามลำดับ และสัดส่วนของสินเชื่อร้อยละ 65.78 และ 64.76 ตามลำดับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติธนาคารขนาดใหญ่จึงมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ โดยทั่วไปหลังจากที่ ธนาคารใหญ่ประกาศขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ยืม ธนาคารอื่น ๆ ก็จะปรับอัตราดอกเบี้ยขึ้นตาม แต่ธนาคารขนาดเล็กจะให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงกว่าธนาคารขนาดใหญ่เล็กน้อย เพื่อเป็นการดึงดูดและรักษาปริมาณเงินฝาก พิจารณาอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 4 อันดับแรก ในปี 2534 คิดเป็นร้อยละ 10.5 อัตราดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชีขั้นต่ำ (MOR) คิดเป็นร้อยละ 14.0 และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 17.5-18 ในขณะที่ธนาคารขนาดเล็ก เช่น ธนาคารเอเซียจ่าย

ตาราง 1.4 เปรียบเทียบปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ สินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ไทยปี 2534 กับ 2536

หน่วย : ล้านบาท

ธนาคาร	เงินฝาก				สินเชื่อ				สินทรัพย์			
	2534	%	2536	%	2534	%	2536	%	2534	%	2536	%
กรุงเทพ	432,552	25.10	545,021	24.78	488,507	27.85	607,337	26.93	580,317	26.46	738,207	26.24
กรุงเทพ	281,076	16.31	324,455	14.75	252,579	14.40	323,839	14.36	332,928	13.18	394,952	14.64
กสิกรไทย	243,612	14.37	323,218	14.70	233,708	13.32	292,998	12.99	299,553	13.66	375,680	13.35
ไทยพาณิชย์	173,464	10.07	238,783	10.56	179,113	10.21	236,351	10.48	225,517	10.28	308,053	10.95
กรุงศรีอยุธยา	120,348	6.98	158,307	7.20	116,904	6.66	155,871	6.91	149,063	6.80	187,744	6.67
ทหารไทย	103,032	5.98	138,120	6.28	101,491	5.79	131,683	5.84	125,810	5.74	173,345	6.16
มหานคร	68,556	3.98	96,153	4.37	77,504	4.42	113,651	5.04	94,566	4.31	133,174	4.73
กรุงเทพพาณิชย์	61,662	3.58	80,654	3.67	65,178	3.72	86,664	3.84	79,026	3.60	108,017	3.84
นครหลวงไทย	61,111	3.55	77,125	3.51	63,463	3.62	77,704	3.45	82,999	3.78	101,934	3.62
ศรีนคร	52,695	3.06	74,398	3.38	55,623	3.17	76,704	3.40	72,413	3.30	98,300	3.49
เอเชีย	38,730	2.25	40,409	1.84	42,309	2.41	48,903	2.17	53,140	2.42	59,513	2.12
ไทยทุน	27,358	1.59	35,387	1.61	26,806	1.53	36,316	1.61	32,225	1.47	45,393	1.61
สหธนาคาร	26,570	1.54	28,310	1.29	25,203	1.44	29,948	1.33	32,507	1.48	38,411	1.37
นครธน	19,533	1.13	25,757	1.17	18,497	1.05	26,522	1.18	22,962	1.05	34,234	1.22
แหลมทอง	8,845	0.15	12,948	0.59	7,401	6.42	10,702	0.47	10,448	0.48	16,261	0.58
รวม	1,723,143	100.00	2,199,045	100.00	1,754,267	100.00	2,255,232	100.00	2,193,473	100.00	2,766,705	100.00

ที่มา : ฝ่ายวิชาการธนาคารกสิกรไทย

อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำร้อยละ 11-11.25 อัตราดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชีขั้นต่ำคิดเป็นร้อยละ 15.25 และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทั่วไปสูงถึงร้อยละ 19 เพื่อเป็นการชดเชยกับการที่ธนาคารต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่สูง อย่างไรก็ตามการที่ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าธนาคารอื่น ทำให้ต้นทุนของธนาคารสูงกว่าคู่แข่งซึ่งต้องคิดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสูงด้วย ในทางตรงข้าม การที่ธนาคารคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสูงกว่าธนาคารคู่แข่ง เท่ากับว่าราคาผลผลิตของธนาคารดังกล่าวสูงกว่าคู่แข่ง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตประเภทคงที่ (Fixed Cost) ที่ใช้ในกระบวนการผลิต เช่น ค่าอาคารสถานที่ ค่าอุปกรณ์เทคโนโลยีใหม่ หากผลิตปริมาณไม่มากพอทำให้ต้นทุนเฉลี่ยรวมของธนาคารสูง เนื่องจากใช้ปัจจัยการผลิตไม่เต็มประสิทธิภาพกล่าวคือ ในทางเศรษฐศาสตร์การผลิตมีสามช่วงในช่วงแรกหากขยายการผลิตผลผลิตจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้นคือสัดส่วนการเพิ่มของผลผลิตเพิ่มมากกว่าการเพิ่มของต้นทุน ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยลดลง ในช่วงที่สองเมื่อขยายการผลิตผลผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง แต่ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยยังคงลดลง และเมื่อขยายการผลิตจนกระทั่งถึงระดับที่ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยต่ำสุด ซึ่งเป็นการผลิตในระดับที่ทำให้รายรับรวมสูงสุด การที่ขยายการผลิตมาถึงระดับนี้แสดงว่าหน่วยผลิตใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ในช่วงสุดท้ายหากทำการผลิตต่อไปต้นทุนเฉลี่ยจะสูงขึ้น

การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วยต้นทุน 2 ประเภทคือต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) ได้แก่ ราคาที่ดิน ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ สิทธิการเช่า เป็นต้น ต้นทุนประเภทนี้จะคิดเฉลี่ยเท่ากันทุกปี ต้นทุนอีกประเภทหนึ่งคือต้นทุนผันแปร (Variable Cost) ได้แก่ ดอกเบี้ยจ่าย ค่าจ้าง ค่าธรรมเนียม ภาษี ฯลฯ ต้นทุนประเภทนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตของธนาคาร นอกจากนี้ในทางเศรษฐศาสตร์ยังมีต้นทุนอีกประเภท คือต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) หมายถึง ผลประโยชน์จากทางเลือกอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับ เนื่องจากได้นำทรัพยากรมาใช้ในทางใดทางหนึ่งเสียแล้ว ตัวอย่างเช่น ธนาคารมีเงินจำนวนหนึ่งธนาคารเลือกที่จะให้เอกชนกู้เงินและได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย ต้นทุนค่าเสียโอกาสของธนาคารคือผลตอบแทนสูงสุดจากทางเลือกอื่น ซึ่งอาจจะ เป็นผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์อื่น ๆ หรือผลตอบแทนจากการใช้เงินจำนวนนั้นในทางใดทางหนึ่งซึ่งให้ผลตอบแทน เนื่องจากต้นทุนประเภทนี้จะต้องมีการประเมินค่าเป็นตัวเงินซึ่งไม่สามารถคำนวณให้เห็นได้ชัดเจนจึงไม่นำมาพิจารณาในที่นี้

การพิจารณาถึงต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์อาจแยกคู่ได้ โดยเปรียบเทียบ

เทียบกับปริมาณสินเชื่อ และการลงทุนในหลักทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 1.5 แสดงถึงอัตราส่วนของต้นทุนในการดำเนินงานต่อปริมาณสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ไทย ระหว่างปี 2530-2534 ต้นทุนการดำเนินงานอยู่ในช่วงร้อยละ 2 - 3 ของสินเชื่อ ธนาคารที่มีค่าเฉลี่ยของต้นทุนการดำเนินงานต่อสินเชื่อต่ำสุด คือ ธนาคารมหานคร คิดเป็นร้อยละ 1.51 ส่วนธนาคารที่มีสัดส่วนของต้นทุนต่อสินเชื่อสูงสุด ได้แก่ สหธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 3.19 ในขณะที่อัตราส่วนของต้นทุนในการดำเนินงานต่อปริมาณเงินลงทุนในหลักทรัพย์ของธนาคารนครหลวงไทยต่ำสุด (ดูตารางที่ 1.6) คิดเฉลี่ยตั้งแต่ปี 2530-2534 เป็นร้อยละ 11.78 ส่วนธนาคารที่มีต้นทุนเฉลี่ยต่อเงินลงทุนในหลักทรัพย์สูงสุดคือ สหธนาคารคิดเป็นร้อยละ 31.17

เมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของธนาคารทางด้านกำไร จะเห็นว่าธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด เป็นธนาคารที่มีกำไรต่อหุ้นสูงสุดในช่วงปี 2530 ถึงปี 2534 ธนาคารมหานครซึ่งมีต้นทุนการดำเนินงานต่อสินเชื่อต่ำสุดกลับมีกำไรต่อหุ้นค่อนข้างต่ำ คือ 0.39 , 0.46, 0.49 และ 0.56 ในปี 2530 2531 2532 และ 2533 ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1.7) นอกจากนี้ถ้าจะพิจารณาผลการดำเนินงานของธนาคารว่ามีผลการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไปจากปีก่อนในช่วงเวลาเดียวกันอย่างไรบ้าง ตารางที่ 1.8 แสดงการเปรียบเทียบกำไรสุทธิหลังหักภาษี และกำไรต่อหุ้น ระหว่างไตรมาสแรกของปี 2534 กับปี 2535 โดยจะเห็นว่าเมื่อมองภาพโดยรวมธนาคารพาณิชย์ไทยมีกำไรเพิ่มขึ้น ยกเว้นธนาคารนครธนที่มีกำไรลดลง ส่วนธนาคารศรีนคร มีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น แต่กำไรต่อหุ้นกลับลดลง เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าธนาคารมีการเพิ่มทุน เพราะฉะนั้นการวัดประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยจึงสามารถพิจารณาได้หลายวิธี เช่น การวัดประสิทธิภาพด้านต้นทุนซึ่งวัดโดยการดูการเพิ่มของต้นทุนหน่วยสุดท้าย เมื่อของการผลิตสินค้าเพิ่มมากขึ้น หรือ การวัดการประหยัดจากการขยายขอบเขตการผลิต หรือวัดจากผลกำไรของธนาคาร ดังที่กล่าวมาแล้ว ข้อมูลเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าธนาคารมหานครมีต้นทุนการดำเนินงานต่อสินเชื่อต่อเงินลงทุนในหลักทรัพย์ต่ำกว่าธนาคารอื่น ๆ จึงมีแนวโน้มที่จะได้เปรียบธนาคารอื่น แต่หากทำการศึกษาต่อไปอีกว่า เมื่อธนาคารมีการขยายการผลิตต่อไปอีกธนาคารจะอยู่ในช่วงที่ต้นทุนต่อหน่วยลดต่ำลง หรือว่าจะเพิ่มขึ้นอย่างไร วิธีการศึกษานี้จะสามารถแสดงให้เห็นถึงการประหยัดต่อขนาด และหากในอนาคตธนาคารต้องการที่จะให้บริการประเภทต่าง ๆ มากขึ้น ธนาคารควรขยายการให้บริการประเภทใดบ้าง ที่ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ในช่วงที่ลดลง จึงต้องมีการศึกษาการประหยัดจากการขยายขอบเขตของธนาคาร

ตารางที่ 1.5 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อปริมาณเงินให้กู้ยืมคิดเป็นร้อยละ
ของธนาคารพาณิชย์ไทย

(ร้อยละ)

ธนาคาร	2530	2531	2532	2533	2534	ค่าเฉลี่ย
กรุงเทพ	2.38	2.30	2.26	2.20	2.17	2.26
กรุงไทย	2.61	2.88	2.48	2.34	2.18	2.50
กสิกรไทย	3.13	3.06	2.59	2.38	2.59	2.75
ไทยพาณิชย์	3.11	2.76	3.25	2.79	2.44	2.87
กรุงศรีอยุธยา	2.56	2.19	2.02	2.14	2.42	2.27
ทหารไทย	3.13	2.66	2.66	2.50	2.36	2.67
กรุงเทพพาณิชย์	2.92	2.92	2.50	2.08	2.09	2.08
นครหลวงไทย	2.89	2.09	2.05	2.04	2.09	2.23
มหานคร	1.77	1.59	1.49	1.37	1.31	1.51
ศรีนคร	2.56	2.50	2.28	2.24	2.27	2.38
เอเชีย	2.86	2.51	2.59	2.89	2.60	2.23
ไทยทุน	2.86	2.57	2.43	2.41	2.41	2.54
สหธนาคาร	3.47	3.46	3.20	2.74	3.12	3.19
นครธน	3.61	2.71	2.42	2.19	2.26	2.63
แหลมทอง	2.36	2.58	2.41	2.51	2.90	2.55

ที่มา : งบดุลและงบกำไรขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย

ตารางที่ 1.6 ต้นทุนการดำเนินงานต่อปริมาณเงินลงทุนในหลักทรัพย์ร้อยละ
ของธนาคารพาณิชย์ไทย

ธนาคาร	(ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย
	2530	2531	2532	2533	2534	
กรุงเทพ	18.83	19.16	21.64	25.23	31.53	24.08
กรุงไทย	10.85	12.64	14.18	20.68	27.29	17.13
กสิกรไทย	15.17	15.13	16.83	20.53	22.88	18.11
ไทยพาณิชย์	15.48	16.71	24.85	21.67	31.55	22.05
กรุงศรีอยุธยา	18.53	16.64	18.36	20.20	27.06	20.16
ทหารไทย	19.37	16.59	21.06	24.43	29.69	22.28
กรุงเทพพาณิชย์	14.33	15.75	17.31	21.38	30.00	19.75
นครหลวงไทย	10.03	9.69	10.42	12.59	16.17	11.78
มหานคร	7.52	7.83	9.12	11.03	29.21	12.94
ศรีนคร	16.33	16.15	16.57	19.90	27.13	19.22
เอเชีย	11.87	14.03	14.59	17.88	20.00	18.56
ไทยทุน	16.45	19.83	23.31	25.98	35.95	24.30
สหธนาคาร	15.21	22.18	25.38	27.49	35.61	31.17
นครธน	16.44	19.93	23.44	25.44	30.29	23.11
แหลมทอง	12.47	17.28	21.10	21.52	38.77	26.23

ที่มา : งบดุลและงบกำไรขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย

ตารางที่ 1.7 กำไรต่อหุ้นของธนาคารพาณิชย์ไทย

หน่วย : บาท

ธนาคาร	2529	2530	2531	2532	2533	2534
กรุงเทพ	23.31	33.05	33.21	41.25	67.49	82.30
กรุงไทย	9.37	5.71	3.07	8.92	12.94	12.07
กสิกรไทย	23.69	31.25	34.28	50.06	75.0	62.97
ไทยพาณิชย์	66.98	55.11	61.90	70.52	106.08	84.11
กรุงศรีฯ	13.01	33.40	40.41	44.34	61.18	45.27
ทหารไทย	22.99	28.63	24.93	28.41	35.33	33.24
นครหลวง	(9.87)	0.01	0.13	0.39	0.75	0.79
ศรีนคร	18.01	19.47	13.53	7.08	8.42	6.96
มหานคร	(0.70)	0.39	0.46	0.49	0.56	0.72
เอเชีย	0.73	4.74	19.93	4.67	9.35	7.07
กรุงเทพพาณิชย์ฯ	0.94	1.02	0.97	0.63	0.85	0.72
แหลมทอง	(7.21)	0.27	(104.84) ¹	4.35	8.22	12.78
สหธนาคาร	12.44	33.14	17.82	14.36	13.58	9.16
ไทยทุน	24.27	25.01	34.24	39.11	44.64	40.82
นครธน	14.45	19.44	29.82	31.73	40.81	27.23

ที่มา : งบดุลและงบกำไรขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ปี 2529-2533

หมายเหตุ : ¹ แสดงถึงการขาดทุนต่อหุ้น

ตารางที่ 1.8 แสดงกำไรสุทธิหลังหักภาษีและกำไรต่อหุ้นของธนาคารพาณิชย์ไทยสิ้น
ไตรมาสแรกปี 2535 เทียบกับไตรมาสแรกปี 2534

ธนาคาร	กำไรสุทธิ (ล้านบาท)			กำไรต่อหุ้น(บาท)		
	2534	2535	% ¹	2534	2535	% ¹
กรุงเทพ	1,321	2,424	83.51	17.03	24.25	42.40
กรุงไทย	233	358	53.64	2.49	2.94	18.07
กสิกรไทย	601	1,052	75.09	12.03	15.04	25.02
ไทยพาณิชย์	534	859	60.71	18.43	22.06	22.63
กรุงศรีอยุธยา	419	562	34.23	13.96	14.06	0.72
ทหารไทย	225	366	62.62	8.16	11.45	40.32
มหานคร	218	353	61.92	0.24	0.34	45.83
กรุงเทพพาณิชย์	26	60	128.28	0.11	0.25	127.27
นครหลวงไทย	162	226	39.48	0.2	0.25	25.00
ศรีนคร	44	59	34.39	2.29	1.76	(23.14) ²
เอเชีย	46	65	41.25	1.92	2.33	21.35
ไทยทุน	42	76	80.25	7.65	12.65	63.36
สหธนาคาร	17	71	319.98	2.25	9.45	320.00
นครธน	49	40	(19.15) ²	8.79	6.63	(24.57) ²
แหลมทอง	8	12	53.86	1.61	2.47	53.42
รวม	3,947	6,586	66.85	97.16	126.48	30.18

ที่มา : ส่วนวิจัยการเงิน ฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย

หมายเหตุ : ¹ แสดงผลต่างของกำไรสุทธิหลังหักภาษีระหว่างปี 2535 และ
ปี 2534 คิดเป็นร้อยละ

² ผลกำไรลดลงของปี 2535 เทียบกับปี 2534 คิดเป็นร้อยละ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพทางการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยมองทางด้านต้นทุน เพื่อเปรียบเทียบระหว่างธนาคารแต่ละแห่งว่ามีการดำเนินการผลิตอยู่ในช่วงที่ต้นทุนผันแปรเฉลี่ยลดลงหรือเพิ่มขึ้น โดยศึกษาถึงการประหยัดต่อขนาดของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เปรียบเทียบกันระหว่างธนาคาร ว่าธนาคารแห่งใดมีแนวโน้มที่จะขยายการผลิตเพิ่มขึ้น และต้นทุนเฉลี่ยของธนาคารจะลดลงเพียงใด

2. เพื่อศึกษาว่าหากธนาคารมีการขยายการผลิตบริการประเภทต่าง ๆ มากขึ้น จะมีบริการประเภทใดที่สามารถใช้ปัจจัยร่วม จนทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยของธนาคารลดต่ำลงได้ ซึ่งจะเป็นการศึกษาจากการประหยัดจากการขยายขอบเขตของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาการประหยัดจากขนาดและการประหยัดจากการขยายขอบเขตของธนาคารพาณิชย์ไทยซึ่งมีทั้งหมด 15 แห่ง โดยจัดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ธนาคารขนาดใหญ่ ธนาคารขนาดกลาง และธนาคารขนาดเล็ก โดยพิจารณาจากปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ ธนาคารขนาดใหญ่ คือ ธนาคารที่มีปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ ตั้งแต่หนึ่งแสนล้านบาทขึ้นไป ธนาคารในกลุ่มนี้ ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกรุงไทย จำกัด ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด และธนาคารทหารไทย จำกัด กลุ่มธนาคารขนาดกลาง คือ ธนาคารที่มีปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ตั้งแต่ห้าหมื่นล้านบาทแต่ไม่ถึงหนึ่งแสนล้านบาท ได้แก่ ธนาคารมหานคร จำกัด ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ธนาคารศรีนคร จำกัด ธนาคารขนาดเล็ก คือ ธนาคารที่มีปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ไม่ถึงห้าหมื่นล้านบาท ได้แก่ ธนาคารเอเชีย จำกัด ธนาคารไทยทุน จำกัด สหธนาคาร จำกัด ธนาคารนครธน และธนาคารแหลมทอง จำกัด การศึกษาจะใช้ข้อมูลในช่วงปี 2522-2534 รวมระยะเวลา 13 ปี

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเปรียบเทียบได้ว่าธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งมี การดำเนินงานที่มี ประสิทธิภาพหรือไม่ โดยพิจารณาต้นทุนในการดำเนินงานของธนาคารว่ามีการประหยัดต่อ ขนาดมากน้อยเพียงใด
2. สามารถเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางการดำเนินงานของธนาคารตาม ขนาดของธนาคารพาณิชย์ โดยแบ่งตามปริมาณเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์
3. ธนาคารพาณิชย์ไทยสามารถนำผลการศึกษากการประหยัดจากการขยายขอบ เขตมาใช้เป็นหลัก เพื่อช่วยประกอบการตัดสินใจว่าธนาคารพาณิชย์ควรจะ เลือกให้บริการประเภท ใดไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ต้นทุนการดำเนินงานลดลง
4. ผู้ใช้บริการของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทาง ในการพิจารณาว่า ธนาคารแห่งใดมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด
5. ผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการโดยมีลักษณะของต้นทุนการประกอบ การคล้ายกับธนาคารพาณิชย์ สามารถนำวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการพิจารณาประสิทธิภาพ การดำเนินงานของตนได้ เพราะธุรกิจต่างก็มีเป้าหมายในการดำเนินงาน โดยใช้ต้นทุนต่ำสุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย